

Kertomus kaivauksesta, jonka hum. kand. Pirkko-Liisa Lehtosalo suoritti 20-24. 7. 1963 Pihtiputaan Pohjoisniemessä Aarno ja Raili Arokylän (os. Oulu, Kirkkokatu 11 B 37) omistamalla huvilatontilla Majakaarrenimisessä lahdenpoukamassa. - Kertomukseen liittyy kaksi karttaa sekä 11 valokuvaa (filmien n:ot 28277 - 28292). Löydökset paikalta on numeroitu KM:n esihistoriallisen osaston numeroilla 16166:1-51.

Heinäkuun alkupuolella vuonna 1963 postinhoitaja Reino Varho Pihtiputaalta ilmoitti Kansallismuseon esihistorialliselle osastolle, että Pihtiputaan Pohjoisniemessä rehtori Arokylän huvilatontilla oli huvilan perustusta varten maata tasoitettaessa löydetty palaneita luita parista kivikasasta. Puhelinsanomaa vastaan ottaneen maisteri Hirviluodon välityksellä sain tehtäväkseni käydä tarkastamassa, olivatko sanotut kivikasat mahdollisesti olleet esihistoriallisia muinaisjäännöksiä.

Saavuttuani Pihtiputaalle 19. 7. otin yhteyden rehtori Arokylään ja sain seuraavan selostuksen tapahtumien kulusta: työmies Kaino Pasanen oli saanut tehtäväkseen tasoittaa maanpinnan paikalla, mihin rehtori Arokylän uuden huvilan perustus piti tehdä. Tässä tarkoituksessa hän oli hajoittanut kaksi suurehkoa huvilan alle jäävää kivistä kiviröykkiötä ja löytänyt tällöin joukon palaneita luita. Paikalle sattunut autoilija Kumpulainen ja postinhoitaja Varho olivat epäilleet raunioita muinaisjäännöksiksi ja hälyttäneet nimismiehen paikalle. Rehtori Arokylä sai tiedon raunioista vasta nimismiehen välityksellä ajankohtana, jolloin postinhoitaja Varho oli jo ottanut yhteyden Muinaistieteel-

liseen toimikuntaan, eikä näin ollen voinut itse tehdä ilmoitusta. Seikka, että sivulliset olivat puuttuneet asiaan maanomistajalle ilmoittamatta, ei voinut olla antamatta ilmapiirille tiettyä kireyttä.

Rehtori Arokylä ja hänen vaimonsa olivat kuitenkin halukkaita antamaan kaiken mahdollisen avun, jotta tutkimus voitaisiin saattaa pikaiseen päätökseen. He toimivat itse apuna kaivauksessa, joka osoittautui tarpeelliseksi havaittuani, että kysymyksessä saattoivat olla rautakautiset polttohaudat. Työ suoritettiin viiden seuraavan päivän aikana enimmäkseen erittäin huonojen sääolosuhteiden vallitessa.

Hävitetyt rauniot sijaitsivat Pihtiputaan kirkosta linnuntietä n. 2200 m länsilounaaseen Alvajärven itärannalla Pitkäniemestä etelään lahdenpoukamassa, jolla vanhastaan on ollut nimi "Majakaarre". Raunio pohjista oli matkaa Alvajärven rantaan vain n. 4-5 m, ja ne sijaitsivat n. 3 m:n päässä toisistaan (kts. kartta 1-2).

R a u n i o I oli Kaino Pasasen ilmoituksen mukaan alkuaan ollut suorakaiteen muotoinen suunnassa itäkaakosta länsiluoteeseen. Sen koko oli ollut n. 2,5 x 1,5 x 0,5 m, ja se oli tehty suurehkoista n. 20-30 cm läpimitaltaan olevista kivistä, joista osa oli hauraiksi palaneita. Raunio oli ollut kauttaaltaan sammalen peittämä, ja sen päällä oli kasvanut puita.

Paikalle saapuessani raunio I oli vain n. 15-20 cm normaalia maanpintaa korkeammalla, sen muoto näytti lähinnä pyöreältä ja koko oli n. 4 x 4 m (valokuvat 1-3). Kiveys muodostui pienistä, vain n. 5-10 cm läpimitaltaan olevista ja vahvasti palaneista kivistä sekä suurempien kivien kuumuudessa lohkeilleista pala-

sista. Maa kivien seassa oli vahvasti tuhkan sekaista ja siellä täällä oli suuria hiilenpaloja. Maan joukosta löytyi valkoiseksi palaneita luunsiruja sekä suurempia luita, jotka olivat vain maatuneita ja nähtävästi peräisin eläimistä.

En ollut varustautunut täydellisillä kaivausvälineillä, koska raunioiden oli sanottu olevan jo täysin tuhoutuneita. Näin olen en voinut suorittaa korkeuspunnituksia, mutta kaivauksen alkuvaiheessa piirsin rauniosta 1. kartan (kartta 3), josta käy ilmi kiveyksen muoto ja löytöjen sijainti. Eläimen luut löytyivät yleensä heti jäljellä olevan kiveyksen päältä, palaneet luut sen sijaan olivat n. 15-20 cm alempana kivien alla. Kiveystä ei ollut kovinkaan paksultti, vain n. 15-20 cm (katso profiilien valokuvia 5-9), ja sen alla oli n. 10 cm paksu tuhkakkerros, jossa erottui keskellä pyöreänsoikea vahva hiilialue, josta haaraantui vahvoja hiiltyneitä puita. Palaneita luita löytyi varsinkin näitten hiilten tuntumasta sekä punaisesta maaläikästä sektorissa COD. Esinelöytöjä saatiin rauniosta kaksi, rautaveitsi (KM 16166:1) sektorista DOA sekä pieni väkäsellinen rautakärki (KM 16166:2) sektorista BOC. Lisäksi löytyi toinen rautaveitsi sektorin AOB ulkolaidalta maakasasta, joka oli muodostunut aikaisemmin Kaino Pasasen hajoittaessa rauniota. Sektorista AOB löytyi lisäksi palanen savensekaista rautakuonaa sekä kalan leukaluu. Kaikista sektoreista löytyi lisäksi tuluspään kappaleita. Sektorissa DOA oli lisäksi hioinkiven kappale, toinen samanlainen löytyi koeajasta (katso kertomusta välialueen kaivauksesta).

R a u n i o II, joka oli tasattu kokonaan, oli Kaino Pasasen kertoman mukaan ollut aivan toisenlainen kuin raunio I. Siinä oli ollut reunoilla suuria kiviä ja keskellä valkoista hiek-

kaa, jonka päällä oli kerros puhdasta tuhkaa. Raunio oli ollut tasaisen pyöreä, reunoilta korkeampi ja keskeltä kuopalla, länsisivulla oli ollut n. 0,5 m pitkä ja puoliksi hiiltynyt hakotukki. Raunion läpimitta oli ollut n. 3 m ja korkeus reunoilta n. 30 cm. Päällä oli ollut turve- ja sammalkerros.

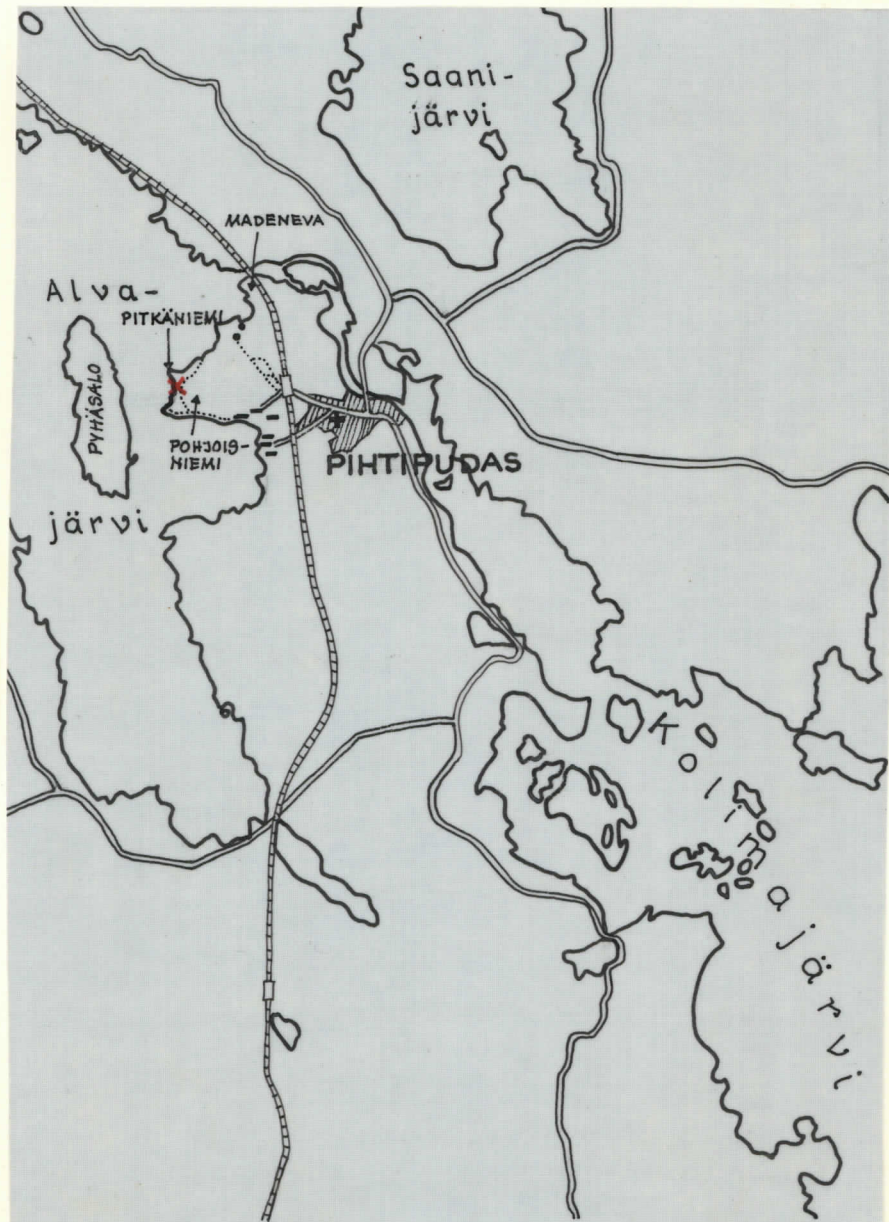
Raunio II oli paikalle tullessani täysin maan tasalle hajoitettu (valokuva 4), joten sen muotoa ei enää voinut saada selville. Tuhkansekaisesta maasta päätellen se olisi ollut pyöreähkö ja kooltaan n. 3 x 4 m (kts. kartta 3, johon on merkitty tuhka- ja hiilimaan ääriviivat). Irtomaakasoista löytyi runsaasti palaneita luita ja maasta tasoitetun alueen länsireunalta jonkin suuren eläimen leukaluu, nokiläikässä ruudussa IV-4 oli lisäksi pari tuluspiin palasta. Puhtaassa hiekassa tuhkan alla oli suurrehkoja hiiliä.

Koska raunio I:n pohjoispuolella maa näytti profiilissa sekaiselta, tehtiin koeja raunioiden välialueelle ja tällöin törmättiin nokiseen kiveykseen, josta löydettiin palaneita luita sekä alueen ensimmäiset saviastianpalat (16166:25). Tämän johdosta näytti myöskin raunioiden väliin jäävän alueen tutkiminen välttämättömältä. Kävikin ilmi, että myös tällä alueella oli muinaisjäännöksiä. Ruudussa II-6 oli liesimäinen kiveys (valok. 10), josta mainitut saviastianpalat löytyivät. Siitä etelään ruudussa II-7 pistäytyi maan sisään n. 40 cm:n syvyyteen nokinen kiveys, josta löytyi jonkinlaisen tuohiastian (valokuva 11) sisältä palaneita luita, tuluspiin paloja sekä pronssinen sormus (16166:28). Hiililäikässä ruudussa III-7 oli myös jonkinverran palaneita luita, samasta ruudusta löytyi kolme kuonan kappaletta. Kuonaa löytyi myös ruudusta IV-6, ruudusta III-6 saatiin pala rikkiä(?), eläimen luita oli ruuduissa III-5 ja III-6. Alueen rakennuksen alle jäävän

itäosan, ruoturivien IV, V ja VI, kaivaus ei tuonut juuri mitään esiin, kun sen sijaan koeojasta länteen, rantaan päin, tumma maa näytti jatkuvan. Koska tämä rantakaistale ei kuitenkaan jäisi rakennettavan huvilan alle, päätettiin sen kaivaminen jättää tulevaisuuteen. Kaivamattoman alueen reuna paalutettiin puukepeillä ja alue täytettiin, Pienestä karttaotteesta kartan 3. yhteydessä näkyy A-pisteen sijainti uuteen huvilaan nähden, ja sen avulla on mahdollista löytää kaivamaton tumma alue, joka alkaa A-pisteestä hieman yli metri länteen. Maanomistajan kanssa sovittiin siitä, että alue saa olla rauhassa vastaisia tutkimuksia varten.

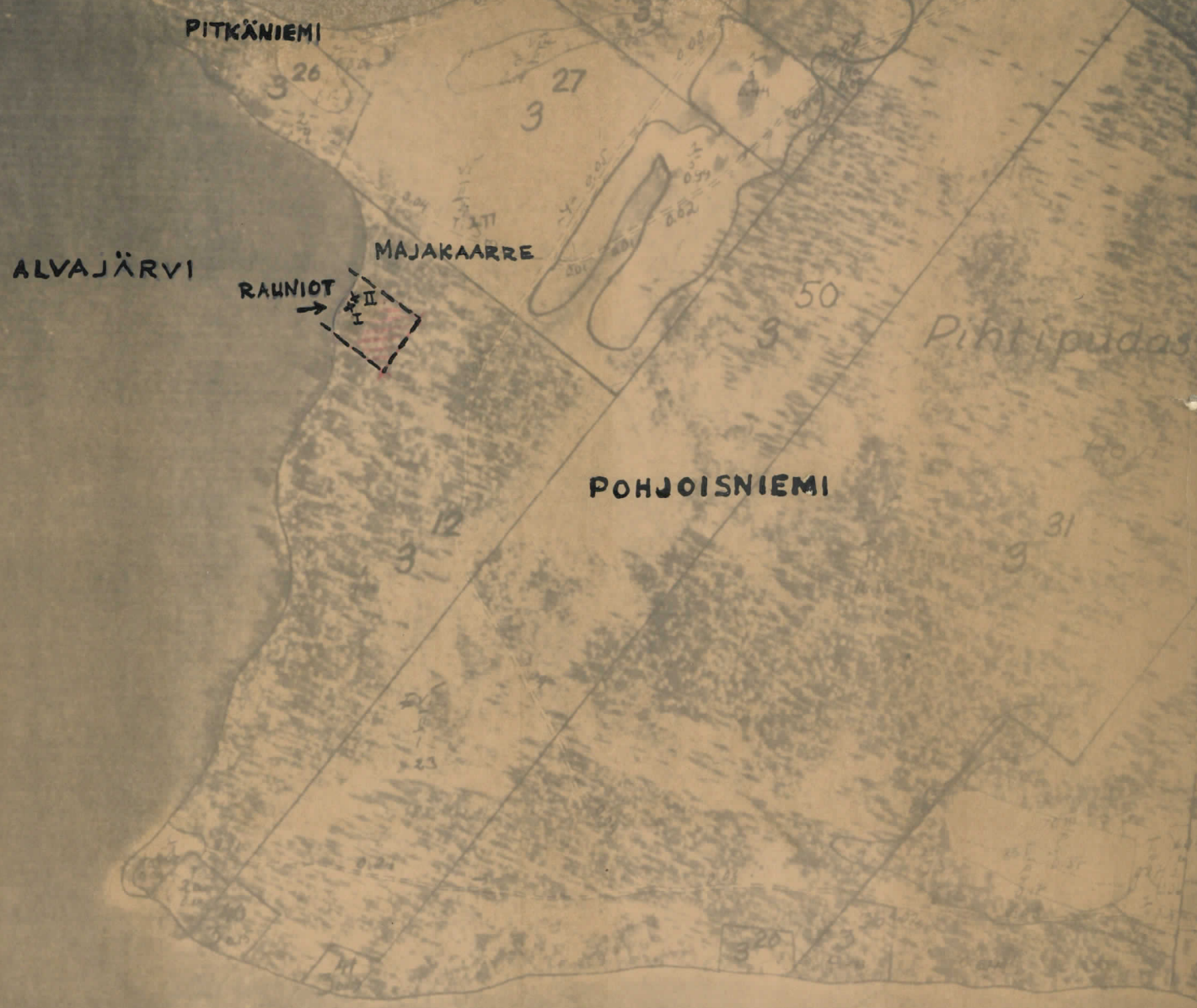
Helsinki, 11. 5 1964

Pirkko-Liisa Lehtosalo
Pirkko-Liisa Lehtosalo

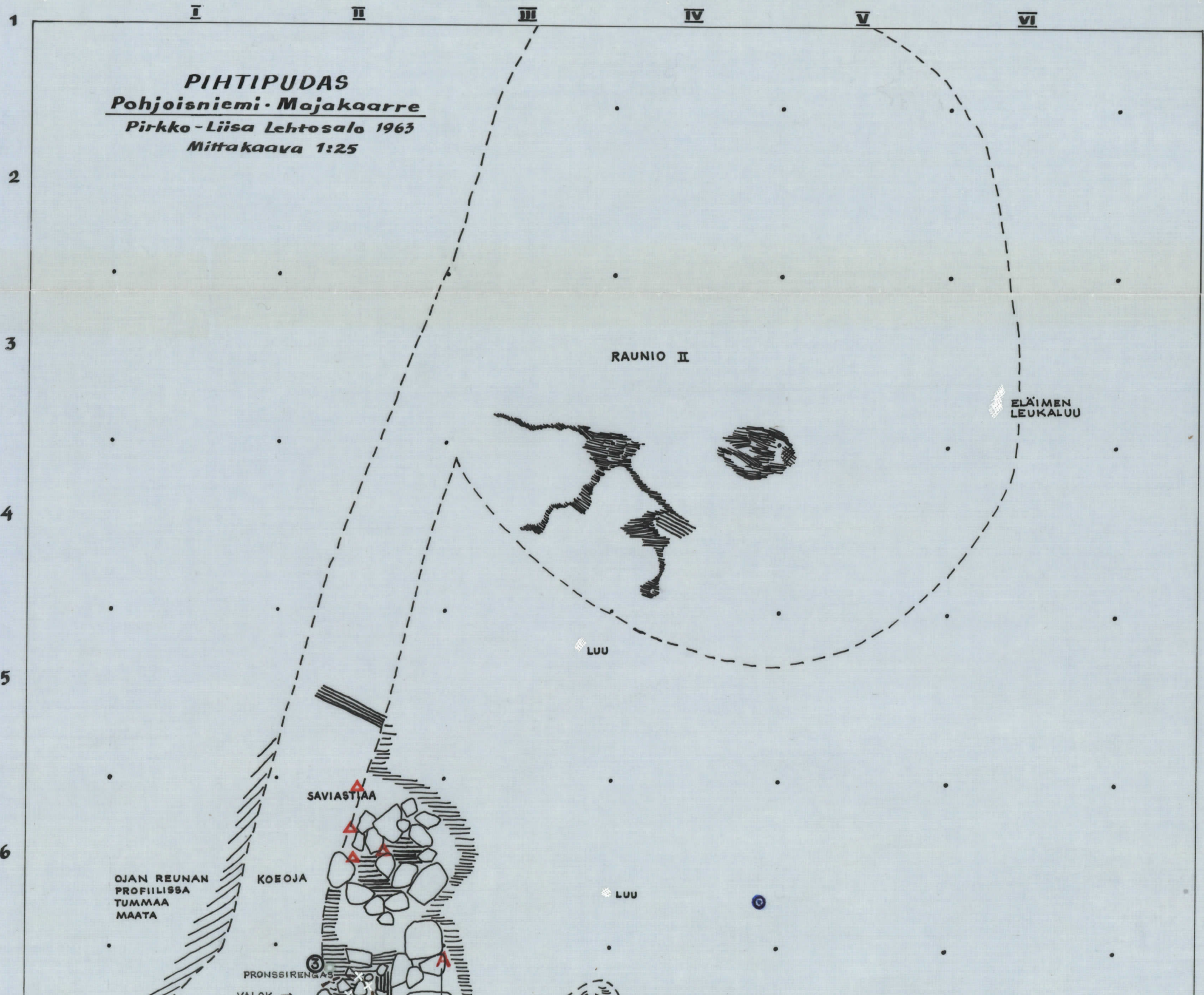

PIHTIPUDAS
Pohjoisniemi
Majakaarre
X = Arokylän huvilatontti
Liittyy P-L. Lehtosalon kaivaus-
kertomukseen vuodelta 1963.

1:100 000

Kartta 1:4000
Aarno ja Raili Arokylän huvilatontista Pihtiputaan Pohjoisnie-
mestä.
LIITTYY P-L. LEHTOSALON KAIVAUSKERTOMUKSEEN KESÄLTÄ 1963.

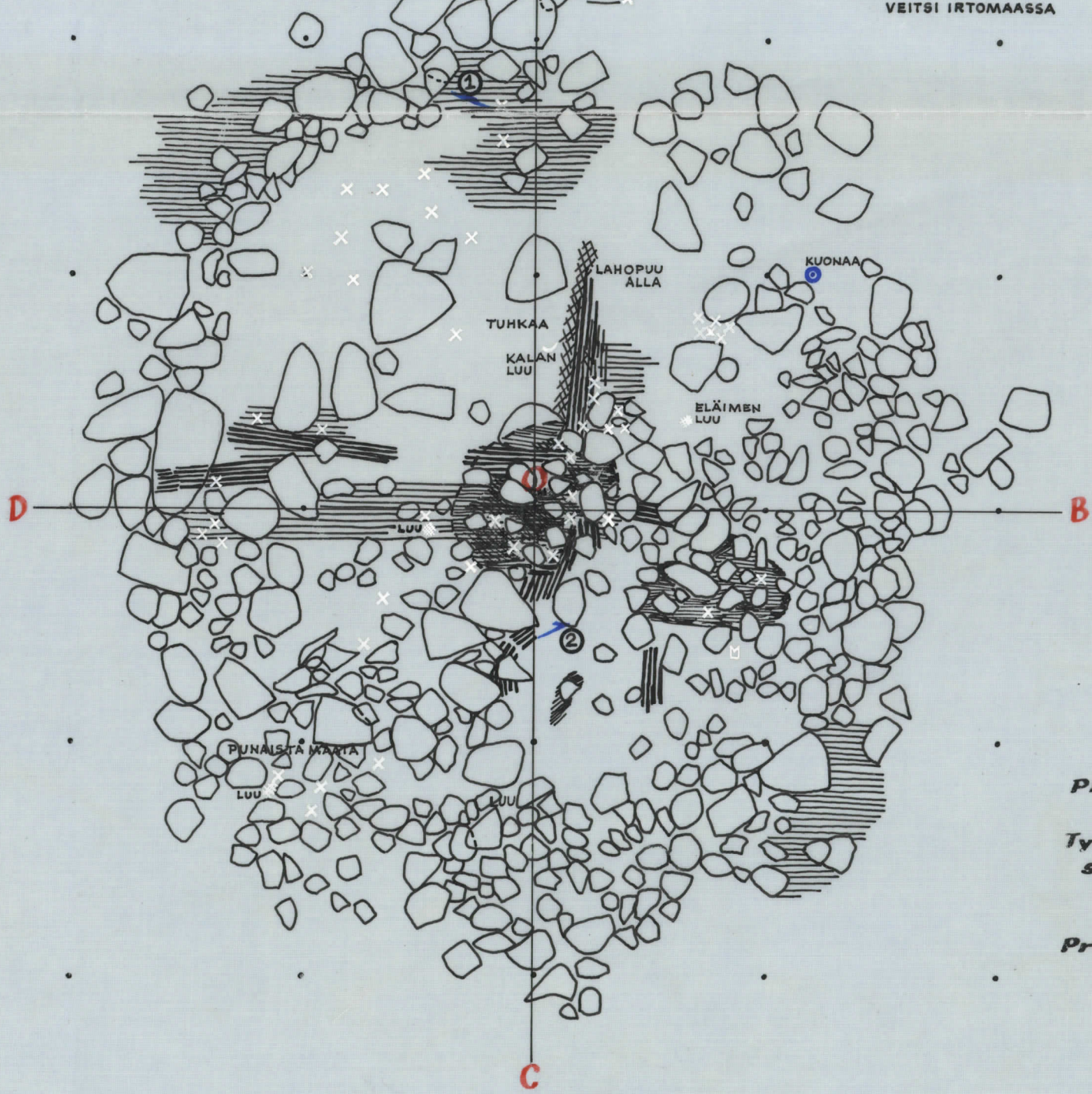

7
8
9
10
11
12

VALOK. →
TUOHIASTIA ?
KTS. VALOK.

○ KUONAA

VEITSI IRTOMAASSA

A-PISTE ON TULEVAN RAKENNUKSEN LOUNAISKULMASTA 3m POHJOISEEN JA TALON SEINÄSTÄ N. 1m:n PÄÄSSÄ.

RANTAPENGER
x A HUVILA
1:1000

RAUNIO I
PIIRROS RAUNION JÄLJELLÄ
OLEVASTA KIVEYKSESTÄ.
 Tyhjissäkin kohdissa on ollut särkyneitä palaneita kiviä.
 Vain vahvimmat nokialu-
 cet merkitty.
 Profiileista DB ja OC valokuvat.

Pihtijudas, Pohjoisniemi, Majakaarre

F. 28277

1. Raunio I:n jäännökset ennen kaivausta. Kuvassa taustalla ja etualalla on kiviä, jotka Haino Pasanen on kerännyt yhteen raunioita purkaessaan. Kuva on otettu itäkaakosta.

F. 28278

2. Raunio I kaivauksen alkuvaiheessa, kun osa säilyneestä kivikerrosta oli saatu esiin. Kuva on otettu kaakosta.

F. 28279

3. Raunio I:n säilynyt kivitys. Kuvassa 1 näkyvä iso kivi on siirretty pois, koska se oli irrallaan eikä oikea paikka ollut määriteltävissä. Kuva on otettu idästä. Puiden takaa häämöttää järvi.

F. 28280

4. Raunio II:n paikka. Alue, jonka päällä raunio on sijainnut näkyy vain vaaheina täikkinä tulipinosta oikealle. Kuva on otettu etelästä.

F. 28281

5. Raunio I:n profiili kirkkauksesta B-O-D kuvattuna pohjoisesta. Mittakaava suurinpiirtein sama kuin kartassa, siis 1:25.

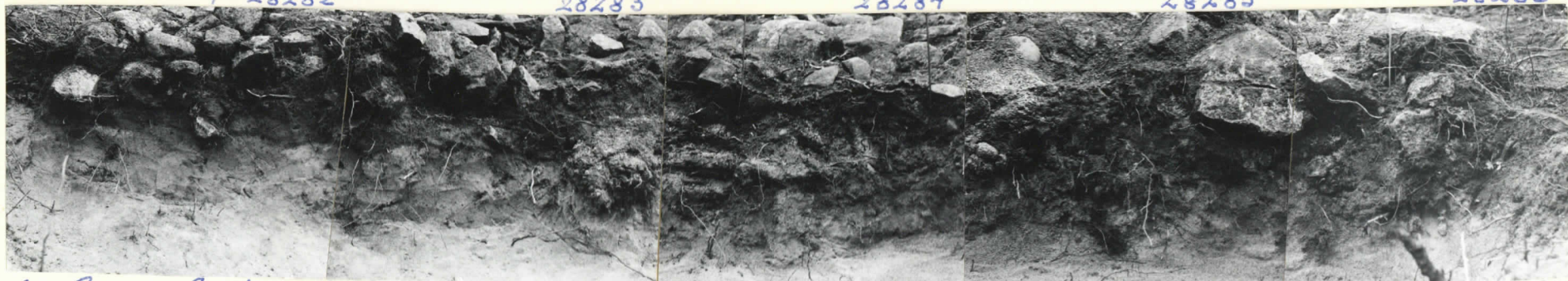
F 28282

28283

28284

28285

28286

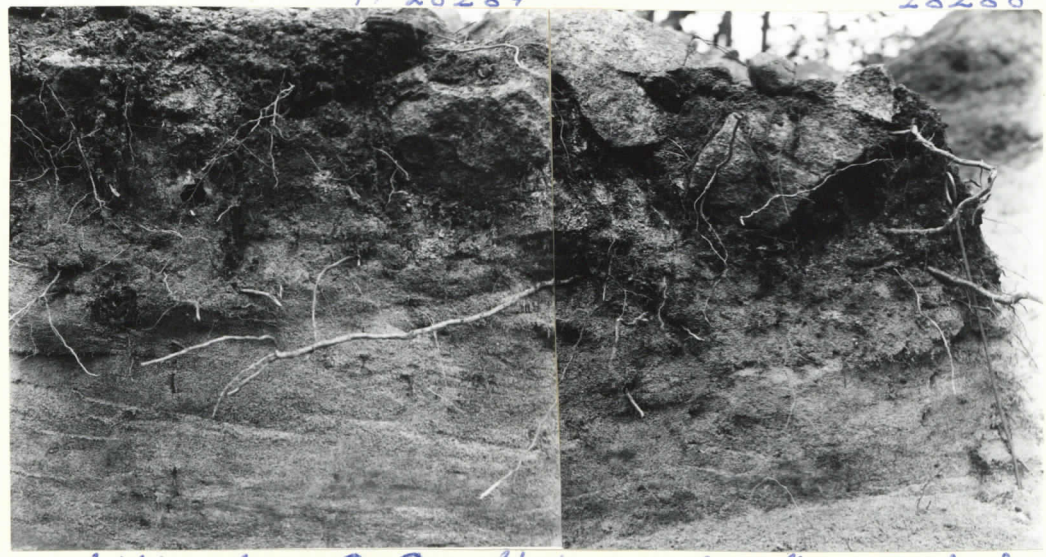

6. Sama kuin edellä, mutta kuvattuna orina. Kiveyksen paksuus n. 15-20 cm, sen alla n. 10 cm paksu tuhkerakeros. Kuvat on otettu pohjoisesta läsin.

Pihtijudas, Pohjoisniemi, Majakaarve

F 28287

28288

7. Leikkauksen C-O pohjoispää kuvattuna idästä.

F 28289

8. Leikkaus C-O kuvattuna itä-
läänin.

F. 28290

9. Sama kuin edellä.

Pihtijudas, Pohjoismäki, Majakaane

F. 28291

10. Lienimäimen kiveys ruudussa II-6 reunoiden välialueella. Kuva on otettu länneestä.

F. 28292

11. Tuohiastiaa ruudussa II:7. Kuva on otettu länneestä.